

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 330.322:330.341

DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.32-4>

МАТРИЦЯ ВИБОРУ ЕФЕКТИВНОГО ВАРІАНТА ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

MATRIX OF CHOICE OF EFFECTIVE OPTION OF INNOVATIVE-INVESTMENT POTENTIAL OF ECONOMIC DEVELOPMENT

Глівінська Ю.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин та туризму,
Київський міжнародний університет

Hlivinska Yuliia

Kyiv International University

У статті розглянуто процес вибору ефективного варіанта інноваційно-інвестиційного економічного розвитку, який передбачає оцінку можливості інноваційного розвитку, активізацію інвестиційної діяльності, ефективність потенційних альтернатив і безпосередньо формування доцільного варіанта використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку. Виокремлено три основні складові частини оцінювання можливості інноваційного розвитку, такі як ресурсна, технологічна та ринкова. Оцінка можливості активізації інвестиційної діяльності визначається на основі двох концептуальних підходів, таких як ресурсна характеристика та результативний підхід. Запропоновано матрицю вибору ефективного варіанта інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку, що дає змогу на основі об'єктивного аналізу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища передбачувати використання цього потенціалу.

Ключові слова: інноваційно-інвестиційний потенціал, процес вибору, економічний розвиток, оцінка, ресурси, фактори, матриця, політика.

В статье рассмотрен процесс выбора эффективного варианта инновационно-инвестиционного экономического развития, который предусматривает оценку возможности инновационного развития, активизацию инвестиционной деятельности, эффективность потенциальных альтернатив и непосредственно формирование целесообразного варианта использования инновационно-инвестиционного потенциала экономического развития. Выделены три основные составляющие оценивания возможности инновационного развития, такие как ресурсная, технологическая и рыночная. Оценка возможности активизации инвестиционной деятельности определяется на основе двух концептуальных подходов, таких как ресурсная характеристика и результативный подход. Предложена матрица выбора эффективного варианта инновационно-инвестиционного потенциала экономического развития, которая дает возможность на основе объективного анализа факторов внешней и внутренней среды предусматривать использование этого потенциала.

Ключевые слова: инновационно-инвестиционный потенциал, процесс выбора, экономическое развитие, оценка, ресурсы, факторы, матрица, политика.

The article considers the process of choosing an effective option of innovation and investment economic development, which involves assessing the possibility of innovative development, intensification of investment activities and the effectiveness of potential alternatives and directly forming an appropriate option for using innovation and investment potential of economic development. There are three main components of assessing the possibility of innovative development, such as: resource, which indicates the existence of conditions, the level of innovative resources to ensure innovative development; technological, which reflects the level of technological

renewal of production through the introduction of new technological processes and development of production of new products using the principles of rational nature management and market, which highlights the impact of the enterprise on the economy through the sale and saturation of the market with innovative products. Assessment of the possibility of intensification of investment activity, which is determined on the basis of two conceptual approaches: resource characteristics, when investment potential is defined as a set of investment resources (material, financial and intellectual) and effective, the assessment of potential taking into account actual parameters of investment processes. A matrix of selection of an effective variant of innovation and investment potential of economic development is proposed, which allows predicting the use of this potential on the basis of an objective analysis of external and internal environmental factors. In general, the development of innovation and investment potential can take place in four directions: excellent (positive) – due to strengths and external opportunities, the level of innovation and investment potential is high; optimal – with the possibility of forming the development of innovation and investment potential; adaptive – with insignificant possibility of potential development under the condition of its adaptation to environmental threats and negative – there are no opportunities for potential development.

Key words: *innovation and investment potential, economic development, resources, selection process, evaluation, factors, matrix, policy.*

Постановка проблеми. Передумовою довготривалого економічного зростання України є наукові надбання та їх технологічне застосування, що створюють можливість підвищення конкурентоспроможності економіки, гарантування економічної безпеки, а також впливають на інтеграцію держави у високотехнологічне конкурентне середовище. В умовах глобалізації та посилення світової конкуренції актуальність досліджень у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності набуває особливого значення. Світовий досвід доводить, що інтенсивність інноваційно-інвестиційної діяльності суттєво впливає на рівень економічного розвитку. Економічне зростання країни має забезпечуватись провідною роллю науково-технічного прогресу та інтелектуалізацією основних складових частин виробництва в усіх сферах економіки [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати досліджень теоретичних і практичних проблем сутності інноваційного та інвестиційного потенціалів ринкової економіки, розвитку національної інноваційної системи висвітлені в роботах таких вітчизняних та зарубіжних дослідників, як О. Алімов, О. Амоша, В. Базилевич, Л. Беззубко, Є. Бельтюков, Л. Борщ, В. Бочаров, З. Варналій, В. Геєць, Н. Гражевська, Н. Дучинська, П. Єщенко, А. Жетписпаєв, Е. Забарна, В. Зянько, Р. Кармов, В. Кириленко, К. Клімова, М. Ковальов, К. Ковтуненко, Д. Кокурін, О. Кузьмін, В. Лисюк, І. Лицур, М. Меркулов, В. Микитенко, П. Нікітенко, М. Нікіфорова, С. Онишко, А. Пересада, А. Алчіан, П. Кругман, М. Портер, С. Соете, Дж. Стігліц, К. Фрімен, У. Шарп. В окремих дослідженнях інноваційно-інвестиційна система розглядається лише як кінцева мета відповідної національної політики, а не як її ключовий інструмент.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Значимість цих питань у контексті глобальної модернізації потребує проведення подальших досліджень у галузі інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку.

Постановка завдання. Метою роботи є розгляд матриці вибору ефективного варіанта інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах макроекономічної нестабільності та суттєвих трансформацій в економіці докорінно змінюється характер організаційних та правових відносин між державою та суб'єктами господарювання. Погіршення показників економічного стану є наслідком не стільки ринкових реформ, скільки відсутності виваженої стратегії їх проведення, непослідовності державної політики.

Варто відзначити, що сучасний стан економіки України характеризується суперечливими тенденціями, пов'язаними як з об'єктивними макроекономічними причинами, так і з помилками на рівні підприємств.

Отже, з огляду на інтеграційні наміри України щодо формування відкритої економіки існує потреба впровадження інноваційно-інвестиційного економічного розвитку та здійснення вибору ефективного варіанта його інноваційно-інвестиційного потенціалу.

Це завдання в умовах обмежених інвестиційних ресурсів в Україні обумовлюється складністю, високим рівнем невпевноти й невизначеності необхідної інформації.

Процесом вибору ефективного варіанта інноваційно-інвестиційного економічного розвитку передбачається оцінювання можливості інноваційного розвитку, а також активізація інвестиційної діяльності, ефективність потенційних альтернатив і безпосередньо формування доцільного варіанта використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку (рис. 1).

Далі розглянуто структуру кожної підзадачі окремо.

Стосовно оцінювання можливості інноваційного економічного розвитку слід зазначити, що сучасну державну інноваційну політику як сукупність науково-технічних, виробничих, управлінських, фінансово-побутових та інших заходів,

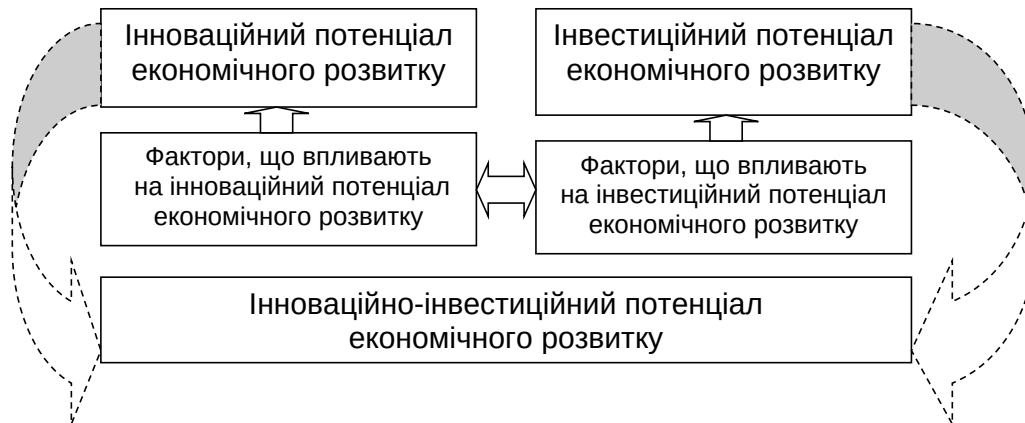

Рис. 1. Процес вибору ефективного варіанта інноваційно-інвестиційного економічного розвитку

Джерело: розроблено автором

пов'язаних із просуванням нової чи поліпшеної продукції на ринок збуту, можна оцінити за такими складниками:

- ресурсний, що свідчить про наявність умов, тобто рівня інноваційних ресурсів, із забезпечення інноваційного розвитку;
- технологічний, що відображає рівень технологічного оновлення виробництва через упровадження нових технологічних процесів і освоєння виробництва нових видів продукції з використанням принципів раціонального природокористування;
- ринковий, що висвітлює вплив підприємства на економіку через реалізацію і насичення ринку інноваційною продукцією [4].

Кожна з наведених складових частин охоплює відповідний набір первинних показників, які поступово інтегруються за найбільш суттєвими ознаками інноваційного розвитку з урахуванням впливу кожного показника на оцінку загального рівня інноваційного економічного розвитку.

Отже, інноваційний потенціал економічного розвитку поєднує науку, техніку, економіку, підприємництво та управління, стосується всього соціально-економічного середовища, включаючи виробництво, фінансово-кредитні установи, науково-технічні кадри, рівень науково-технічної грамотності населення країни.

Важливе місце в накопиченні інноваційного потенціалу економічного розвитку належить розробленню результативної системи управління інноваційною діяльністю на місцях як принципово нового механізму впливу держави на економіку в умовах ринку. На наш погляд, для цього необхідно вирішити такі завдання:

- систематично проаналізувати реальний стан наукового та інноваційного потенціалу окремих територій;
- визначити концептуальні підходи до створення системи управління інноваційним потенціалом економічного розвитку;

– розробити структуру управління територіальним інноваційним комплексом на регіональному рівні;

– розробити наукові підходи до використання, відтворення, розвитку інноваційного та науково-технічного потенціалів на основі загальних принципів і всебічного врахування особливостей ситуації, що складається на всіх територіальних рівнях.

Структура інноваційного потенціалу охоплює ті складові частини економічного розвитку, що обумовлюють готовність до змін у рамках упровадження концепції сталого розвитку, а саме децентралізацію прийняття рішень, низький рівень формалізації та регламентації управлінських робіт, здатність організаційних структур гнучко перебудовуватися відповідно до зміни завдань та умов економічного розвитку.

Ключовими складовими частинами формування інноваційного потенціалу економічного розвитку на регіональному рівні є ставлення органів місцевої влади до НДДКР, система управління НДДКР, сфера фундаментальних і прикладних досліджень, оцінювання результатів, відкриття, патенти, інвестиції, інтелектуальний і творчий потенціали.

Для оцінювання інноваційного потенціалу сталого розвитку використовується SWOT-аналіз, завдяки якому можна виявити здатність реалізації інновації та результати впливу на інноваційний клімат зовнішнього середовища.

Стандартна методика SWOT-аналізу осмислюється з точки зору інноваційних можливостей, які може надати середовище господарювання. Як правило, процес аналізу дає можливість визначити сильні сторони інноваційного потенціалу, які забезпечують використання можливостей, котрі з'явилися в зовнішньому середовищі, що сприяє визначенню відповідної стратегії їхнього використання, а також слабкі сторони, що позбавляють шансу використання

нових можливостей або створюють загрози для його подальшого розвитку.

Завдяки наявному науково-технічному та інноваційному потенціалам окремі території певною мірою можуть реагувати на зміни зовнішнього середовища, вести інноваційний пошук. Низький потенціал не забезпечує такої можливості, а новації за цих умов упроваджуються рідко.

Інноваційна політика країни має бути результатом глибокого дослідження ринку, його постійного моніторингу, спиратись на сучасні науково-технічні досягнення та ефективно використання інтелектуального й творчого потенціалу.

Також варто зазначити, що в сучасній розвиненій, економічно незалежній державі науково-технічна політика набуває ознак стратегії загального розвитку, підпорядковуючи собі структурну та інвестиційну політику.

Саме тому розглядається таке завдання ефективного вибору використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку, як оцінювання можливості активізації інвестиційної діяльності.

Інвестиційний потенціал як фундаментальна основа розвитку національної економіки може визначатися на основі двох концептуальних підходів.

Перший підхід ґрунтується на ресурсній характеристиці. За цього підходу інвестиційний потенціал визначається як сукупність інвестиційних ресурсів (матеріальних, фінансових та інтелектуальних).

Другий підхід є результативним, тобто оцінюється потенціал з урахуванням фактичних параметрів інвестиційних процесів [4].

Загалом інвестиційний потенціал складається із суми окремих потенціалів, що характеризують основні макроекономічні параметри економічного розвитку території і впливають на її інвестиційну привабливість. За оцінками експертів, найбільшою мірою впливають на загальну оцінку інвестиційного потенціалу рівень споживання й місцеві фінансові умови, а найменше – ресурсний потенціал.

Дослідженнями виявлено взаємозалежність між інвестиційним потенціалом галузі чи регіону та розміром прямих іноземних інвестицій, що свідчить про високий рівень його використання.

Мобілізація інвестиційних ресурсів стимулює накопичення фінансів та джерел утворення інвестиційних ресурсів на макrorівні, зменшує податковий тиск на виробництво, змінює політику доходів у державі задля залучення до інноваційно-інвестиційних процесів населення як масового інвестора, а також розвиває механізми довгострокового банківського кредитування.

Слід констатувати, що наявний в Україні інвестиційний потенціал економічного розвитку спроможний забезпечувати технологічний прорив в економіці, що передбачає таке:

1) розвинена система освіти й науки, у тому числі з перспективних наукових напрямів, що сприяють високотехнологічному розвитку держави;

2) висококваліфіковані кадри, у тому числі в оборонно-промисловому секторі й перспективних галузях виробництва;

3) відомі наукові школи з пріоритетних напрямів розвитку;

4) збережений потенціал великих корпоративних структур, здатних виробляти сучасну конкурентоспроможну продукцію [4].

Третім завданням вибору ефективного інноваційно-інвестиційного розвитку є оцінювання потенційних альтернатив і формування ефективного варіанта використання ІІП економічного розвитку (рис. 2).

Запропонована автором матриця вибору ефективного варіанта інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку дає змогу на основі об'єктивного аналізу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища передбачати використання цього потенціалу.

На нашу думку, розвиток інноваційно-інвестиційного потенціалу може відбуватися у таких чотирьох напрямках:

– відмінний (позитивний); за рахунок сильних сторін та зовнішніх можливостей рівень інноваційно-інвестиційного потенціалу є високим;

– оптимальний (за можливості формування розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу); незважаючи на численні внутрішні переваги, існують загрози зовнішнього середовища, де відбувається формування цього потенціалу.

– адаптивний (за незначної можливості розвитку потенціалу за умови його адаптації до загроз зовнішнього середовища);

– негативний (можливості розвитку потенціалу відсутні).

Очевидно, що в умовах макроекономічної нестабільності відмінний (позитивний) та негативний напрями використання досліджуваного потенціалу є малоімовірними, тому найчастіше економіка може стикнутися з так званими оптимальним та адаптивним напрямками.

Висновки. Конкурентоспроможність національної економіки на світових ринках вимагає модернізації економіки України і відкриває нові можливості для оптимізації розвитку й розміщення всіх складових частин продуктивних сил. Проблеми їхнього розвитку охоплюють комплекс економічних, соціальних і екологічних аспектів, ефективно використання всього виду потенціалу економічного розвитку на засадах сталості. Українська економіка потребує значних структурних трансформацій, удосконалення системи державного регулювання економіки, її зовнішньоекономічних зв'язків і корпоративного управління, значної активізації торговельної політики, спрямованої на захист інтересів національних виробників на міжнародному ринку, зокрема ЄС. Україна має незначну частку в географіч-

Зовнішнє середовище Внутрішнє середовище		Можливості	Загрози
		Запровадження національних програм; розширення експортної пропозиції; поглиблення реформування пріоритетних галузей	Високі ризики (загроза нової кризи, падіння цін на товари); посилення цінової конкуренції; дестабілізація на енергетичних ринках; погіршення зовнішньоекономічних відносин з окремими країнами-партнерами
Сильні сторони	Активізація структурних реформ – створення передумов для реалізації інноваційно-інвестиційного потенціалу традиційних та нових секторів економіки. Високі адаптивні можливості національних виробництв щодо зростання зовнішнього попиту. Вагомі конкурентні переваги в окремих галузях; наявність резерву цінових переваг. Розвинуті внутрішні ринки. Стабільні умови функціонування зовнішніх фінансових ринків.	Завдяки сильним сторонам та зовнішнім можливостям рівень інноваційно-інвестиційного потенціалу є високим.	Незважаючи на численні внутрішні переваги, існують загрози з боку зовнішнього середовища, де відбувається формування інноваційно-інвестиційного потенціалу. Є незначні можливості розвивати інноваційно-інвестиційний потенціал сталого розвитку за умови адаптації до цих загроз
Слабкі сторони	Надмірна регулятивність інноваційної та інвестиційної діяльності. Недостатньо презентований інвестиційний потенціал країни. Недостатній прогрес у створенні інформаційного суспільства. Не всі підприємства мають можливість здійснювати інноваційну діяльність, оскільки вона вимагає значного фінансування; неефективна реалізація інноваційних проєктів з боку держави.	Є розвитком інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного зростання за умови вдосконалення інституціонального середовища.	Відсутність можливості розвивати інноваційно-інвестиційний потенціал економічного розвитку.

Рис. 2. Матриця вибору ефективного варіанта інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку

ній структурі зовнішньої торгівлі ЄС, для розширення якої потрібно насамперед розвивати наукоємні сфери послуг, галузі промисловості, підвищувати рівень конкурентоспроможності вітчизняних товарів, товаровиробників та національної економіки загалом.

Інноваційна діяльність тісно пов'язана з інвестиційною, оскільки інвестиції є безпосереднім носієм інновацій. Упровадження інноваційної політики в несприятливому інвестиційному

кліматі практично неможливе. Розвиток інноваційної діяльності забезпечує подолання кризового стану економік, зростання обсягів виробництва, вихід на нові ринки, адаптацію підприємств до нестабільного ринкового середовища. Від результатів науково-технічної та інноваційної діяльності значною мірою залежать оновлення основних засобів, рівень технічної оснащеності підприємств, стан вітчизняної економіки, її конкурентоспроможність.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Беззубко Л., Захаров С., Свешнікова Н. Інноваційний потенціал. Донецьк, 2008. 202 с.
2. Забарна Е. Інноваційно-інвестиційний фактор економічного розвитку України. Одеса : Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, 2006. 304 с.
3. Лапин Е. Экономический потенциал предприятия : монография. Сумы : Университетская книга, 2002. 310 с.
4. Лимич Ю. Механізми формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.03. Одеса, 2015. 210 с.
5. Мешко Н. Інвестиційно-інноваційний потенціал регіону: критерії оцінки та проблеми формування. *Економічний простір*. 2008. № 10. С. 78–88.
6. Приймаченко Д. Інституціональний механізм формування та реалізації митної політики. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 11. С. 17–20.

REFERENCES:

1. Bezzubko L., Zakharov S., Svjeshnikova N. (2008) Innovacijnyj potencial [Innovative potential]. Donetsk. (in Ukrainian)
2. Zabarna E. (2006) Innovacijno–investycijnyj faktor ekonomichnogho rozvytku Ukrajinny [Innovation and investment factor of economic development of Ukraine]. Odessa: Inst. of Market Problems and Economics experiment. NAS of Ukraine.
3. Lapin E. (2002) Ekonomycheskyj potencial predprijatija [Economic potential of the enterprise]. Sumy: University Book. (in Ukrainian)
4. Lymych Y. (2015) Mekhanizmy formuvannja ta vykorystannja innovacijno-investycijnogho potencialu ekonomichnogho rozvytku [Mechanisms of formation and use of innovation and investment potential of economic development] (PhD Thesis), Odessa: Odessa National Polytechnic University.
5. Meshko N. (2008) Investycijno-innovacijnyj potencial rehionu: kryteriji ocinky ta problemy formuvannja [Investment and innovation potential of the region: evaluation criteria and problems of formation]. *Economic space*, no. 10, pp. 78–88.
6. Priymachenko D. (2005) Instytucionalnyj mekhanizm formuvannja ta realizaciji mytnoji polityky [Institutional mechanism of formation and implementation of customs policy]. *Entrepreneurship, economy and law*, no. 11, pp. 17–20.